

CONGRÉS CIUTATS EDUCADORES

Gènova, novembre de 2004

Ponència

«QUINA EDUCACIÓ PER A QUINES CIUTATS ?»

Els projectes educatius de ciutat com a expressió de compromís cívic i com a eines de participació i transformació social. El cas dels municipis de la província de Barcelona.

Aquesta ponència ha estat coordinada per la Diputació de Barcelona amb la col·laboració del Dr. Joan Subirats i Humet, catedràtic de Ciències Polítiques de la Universitat Autònoma de Barcelona i director de l'Institut de Govern i Polítiques Públiques i amb la participació de les regidories d'educació dels ajuntaments següents:

Alella
Arenys de Munt
Argentona
Badalona
Barcelona
Berga
Calaf
Canovelles
Castellar del Vallès
Castelldefels
Cerdanyola
Garriga La
Gavà
Granollers
Hospitalet de Llobregat L'
Igualada
Manlleu
Manresa
Masnou El
Masquefa
Mataró
Prat del Llobregat El
Rubí
Sabadell
Sant Adrià de Besòs
Sant Boi de Llobregat
Sant Cugat del Vallès
Sant Joan Despí
Sant Just Desvern
Santa Coloma de Cervelló
Santa Coloma de Gramenet
Santa Margarida de Montbui
Teià
Terrassa
Torelló
Viladecans
Vilanova i la Geltrú

Índex

1. Introducció

2. Les comunitats locals al segle XXI. Algunes reflexions
 - 2.1 Quina ciutat?
 - 2.2 Quina educació?
 - 2.3 Les noves formes de govern local

3. Les polítiques educatives locals i els PEC
 - 3.1 Els antecedents. Les experiències de PEC
 - 3.2 El context
 - 3.3 Els problemes
 - 3.4 Els valors
 - 3.5 La participació
 - 3.6 Els ajuntaments
 - 3.7 Avançant en la metodologia. Com ho fem? Els instruments

4. Conclusions i perspectives

1. Introducció

Volem presentar l'experiència i les expectatives d'un conjunt de municipis de la província de Barcelona, a partir del que ha significat la posada en pràctica de diferents projectes educatius de ciutat al llarg dels darrers anys i del que entenem que constitueixen avui noves mirades sobre la filosofia de les ciutats educadores que volem continuar impulsant.

Primer de tot, volem expressar la convicció dels ajuntaments representats que convé no diferenciar el debat sobre polítiques educatives i la relació entre educació i ciutadania, de les grans opcions urbanes i de govern que han d'encarar la societat en general i les nostres comunitats locals en particular.

Començarem, per tant, amb algunes reflexions generals sobre els grans reptes que tenen les comunitats locals en aquest inici del segle XXI i sobre quines repercussions se'n deriven pel que fa a les seves formes de govern, per resseguir, després, l'experiència de les ciutats educadores i dels primers projectes educatius de ciutat. Mirarem, posteriorment, de posar les bases per poder continuar aprofundint en aquesta dinàmica i per connectar-la amb la que és pròpia de la participació ciutadana. Finalment, presentarem algunes propostes institucionals en les quals puguem situar el paper de les institucions polítiques i la resta d'actors en aquesta visió que entenem renovada de les polítiques educatives locals i dels projectes de ciutat.

2. Les comunitats locals al segle XXI. Algunes reflexions

Creiem que dins les dinàmiques polítiques, econòmiques i socials presents avui a Europa i al món és convenient no separar el debat sobre la ciutat del debat sobre l'educació. Si encarem amb força la pregunta quina educació volem, no ens quedarà més remei que anar a parar a la qüestió més ampla i decisiva de quina ciutat volem. I aquesta ha estat també l'aposta del Congrés de Ciutats Educadores a Gènova quan es convoca a tothom sota el títol: «Una altra ciutat és possible. El futur de la ciutat com a projecte col·lectiu». La ciutat concentra bona part de les tensions i oportunitats presents en el debat sobre el futur de les nostres societats. Si parlem de ciutat i d'educació parlem de molts dels grans reptes contemporanis.

2.1 Quina ciutat?

El futur dels municipis i dels seus ajuntaments passa per la capacitat d'ajudar a construir comunitats locals que, des de la seva identitat i la seva heterogeneïtat, treballin col·lectivament per assumir els reptes que se'ls plantegen, entenent i compartint que la societat que volem es comença a construir des dels municipis. Volem una ciutat que defensi la cohesió social, l'autonomia individual, que lluiti per la igualtat i que reconegui la diversitat, i que vulgui, per tant, transformar una realitat i unes formes de fer que molts cops no s'adiuen amb aquests valors. I avançar cap aquí requereix una comunitat local forta, amb sentit de responsabilitat col·lectiva que tingui un ajuntament sòlid i legítim. Un ajuntament que pensi en el futur, haurà de propiciar que aquest entramat social de grups i persones, sigui cada cop més responsable del que passa a la comunitat. Per tant, pensem que les relacions entre les comunitats locals i les seves institucions representatives han de basar-se cada cop més en els principis de corresponsabilitat col·lectiva i de participació ciutadana.

Els mecanismes representatius són i continuaran essent l'eix de legitimació de les autoritats locals, però cada cop som més conscients que cal desenvolupar noves formes de participació i implicació ciutadana que permetin millorar l'eficàcia de l'acció pública, ampliar la legitimitat de decisions significatives per la comunitat, i acostar la gent a la complexitat de les decisions públiques. Educació i ciutadania es relacionen també en la necessitat que les comunitats locals entenguin, s'impliquin i participin en la complexitat de les decisions públiques i en la transformació social. I això ens fa pensar en la capacitat d'aquestes comunitats locals per debatre i decidir sobre el seu futur i sobre els grans temes de la convivència col·lectiva i la cohesió social. Molts cops, la pròpia feblesa de recursos de les institucions municipals i la necessitat de respondre a les necessitats ciutadanes fa que l'àmbit públic local sigui més vulnerable a les pressions dels més forts. Si es connecta i es governa més amb la gent, es podrà decidir amb més força i eficàcia, i es podrà respondre millor a les pressions i als interessos aliens.

En aquest sentit, les relacions entre polítiques locals i ciutadania han de saber aprofitar la proximitat com el gran valor de la comunitat local i de les seves institucions de govern. El govern local és, i haurà de ser cada vegada més, el govern de la proximitat. En aquest sentit, el territori és, des de la perspectiva en què plantegem les coses, el marc en el qual se situen problemes, recursos i implicació institucional i social. Si volem transformar la ciutat, cal donar significació i buscar la força en el territori, en la visió conjunta que es pugui construir sobre el futur de la comunitat local, en la qualitat de vida a impulsar col·lectivament, en el model de desenvolupament que es pacti tenint en compte les generacions futures, i en les corresponsabilitats que es generen sobre l'espai públic local.

2.2 Quina educació?

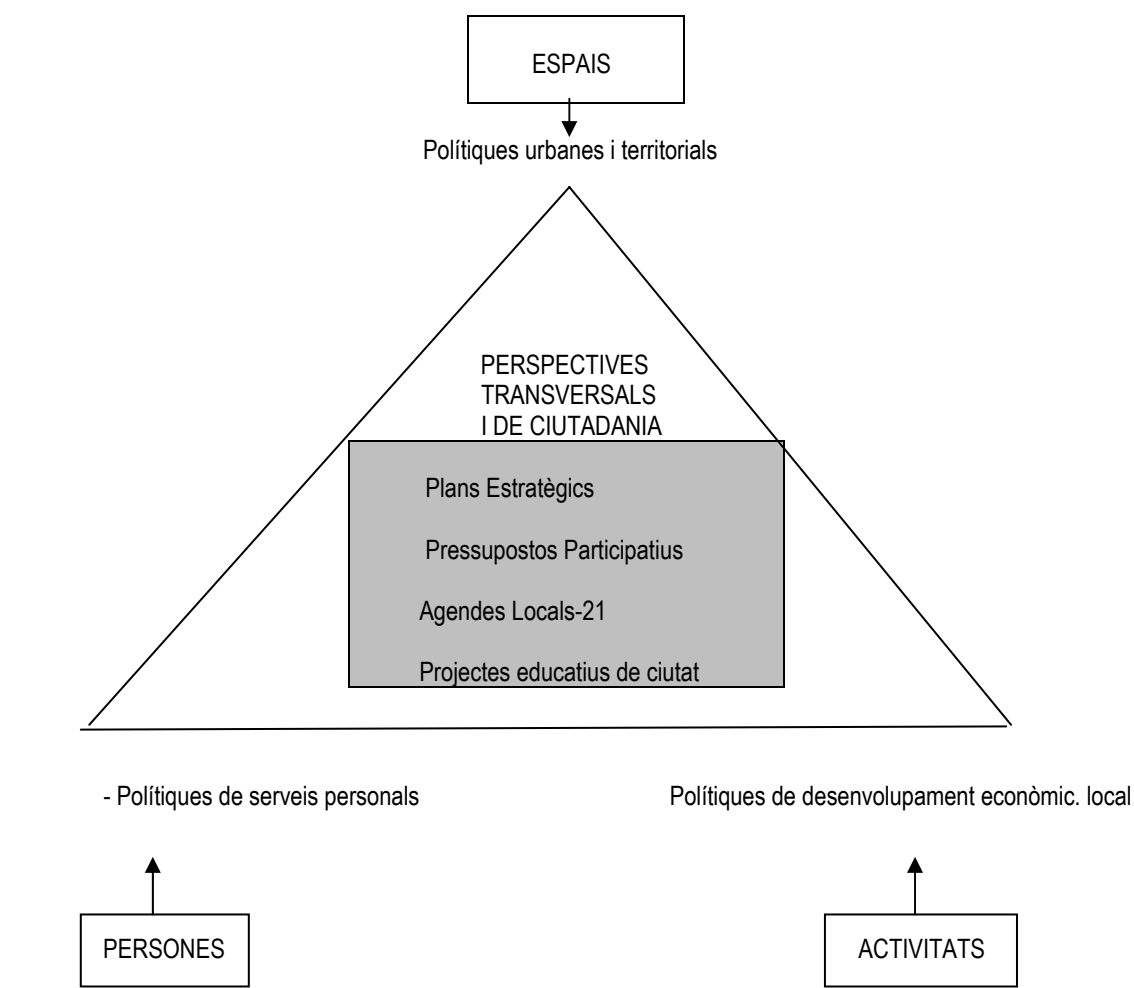
Però, parlar de ciutat és també parlar d'educació. Tota ciutat és un espai educatiu i tots els seus habitants són agents educatius des del moment que ens relacionem uns amb els altres. En aquestes relacions transmetem valors i actituds mitjançant la nostra forma de fer o de no fer. Com és evident d'agents educatius n'hi ha de molts tipus i de molts nivells de significació. I cal tenir en compte el paper central de les institucions educatives en els processos formatius. I més quan en els darrers vint anys s'ha pogut anar constatant que les estructures familiars han anat fent-se més inestables i, com bé sabem el treball s'ha fet també més insegur i menys capaç d'exercir funcions de formació i d'aprenentatge. Per tant, dos dels clàssics instruments de formació i socialització s'han afeblit significativament. Mentre que hem vist com el rol que donem a l'educació s'ha anat fent més intensiu i extensiu. L'educació ha anat estenent la seva influència i presència d'una inicial concentració en un espai (l'escola) i un moment temporal molt específic (els primers anys de vida), cap a tots els racons de l'activitat social i cap a totes les fases de la trajectòria vital. S'ha anat passant de la formació inicial i concreta, a la formació entesa com a presència permanent al llarg de tota la vida. Recollim aquí, per tant, aquesta visió expansiva de l'educació i l'emmarquem en la perspectiva de projecte col·lectiu que és la ciutat. Aquí voldríem reivindicar una concepció de l'educació lligada a la seva concepció de servei públic, que vinculi l'educació amb el conjunt de serveis i polítiques que busquen la millora de les condicions de vida de la ciutadania i el reforçament del seu paper actiu en la renovació democràtica i participativa de les polítiques de benestar tradicionals i, per tant, amb una visió del treball educatiu més vinculada al treball en xarxa, a la responsabilitat col·lectiva i a la col·laboració entre professionals de diversos serveis davant de problemes de caràcter integral que necessiten també respostes integrals i comunitàries.

Si volem avançar cap a una altra mena de ciutat que reconegui com a objectius els valors abans esmentats i que vulgui transformar la realitat d'acord amb aquests objectius, caldrà que la ciutat reconegui el paper central de l'educació com a eina de formació i transformació. Educar per transformar vol dir reconèixer que caldrà incidir i ser sensibles a la càrrega educativa que tenen totes les relacions socials i institucionals. Cal pensar i recordar que les interaccions diàries d'uns i altres, la manera de fer de les institucions, les pràctiques que anem establint, ajuden o no a desenvolupar-nos com a persones, a millorar la nostra creativitat, la nostra sensibilitat i la nostra manera de relacionar-nos davant d'altres sensibilitats i maneres de fer. No podem defensar uns valors i actuar, pel que fa a aquests valors, en un sentit contrari. Tampoc no podem oblidar que quan actuem mostrem quins valors defensem i, per tant, també eduquem. Això vol dir fer visibles els valors i, per tant, educar des de la quotidianitat i des de les accions institucionals d'uns i individuals dels altres. Tota ciutat, com a sistema de relacions socials que és, transmet valors i formes de fer i, per tant, educa. El que cal és veure en quin sentit educa i quins valors transmet en les seves formes d'actuar i de relacionar-se.

2.3 Les noves formes de govern local

Les visions de futur de les comunitats locals hauran d'anar articulant i fent més consistents les estratègies educatives, mediambientals, territorials, de desenvolupament econòmic, i de cohesió social. És evident que, tant per hàbit com per estructura organitzativa i professional, com per facilitat en el tractament de temes complexos, tendim a diferenciar aproximacions que classifiquem en àmbits més o menys convencionals. Però, som conscients que serà difícil avançar significativament si ens entestem a fer-ho de manera i des de perspectives segmentades.

Quadre 1. Les polítiques locals i les dinàmiques transversals: la posició dels PEC

Cada cop més, el repte és treballar des d'una visió global, explicitant valors i sabent articular interessos i plantejaments sectorials. I això no és només una perspectiva estratègica desitjable. És més aviat una exigència que sorgeix de cada política sectorial i que troba dificultats a poder abordar els problemes específics des de perspectives estrictament especialitzades. El cas de l'educació n'és un exemple paradigmàtic (Quadre1).

Els projectes educatius de ciutat ocupen un paper substantivament transversal, molt vinculat a les dinàmiques generals de transformació urbana. Però no són

un pla estratègic més, no són una mena de pla estratègic d'educació. El PEC pretén crear dinàmiques de relació diferents, formes d'actuació que incorporin els impactes educatius, pretén que es prengui consciència que tots eduquem en cada una de les nostres actuacions, i que es faciliti l'establiment de vincles i xarxes de grups i persones implicades en la transformació de la ciutat en una línia de cohesió i inclusió social.

Ara bé, es tracta d'una feina que puguem fer només des de les institucions representatives locals? Els ajuntaments poden tenir un paper decisiu en el futur de les comunitats locals, però la seva influència i incidència dependrà sobretot de la seva capacitat de gestionar i influir en la xarxa d'actors que operen en l'escenari local i de trobar les complicitats adequades en els altres nivells de govern.

3. Polítiques educatives locals i projectes educatius de ciutat

De la mateixa manera que ha canviat la forma d'entendre el paper dels ajuntaments i la forma de relacionar govern local i ciutadania, també ha canviat, i molt, el paper de l'educació a les nostres societats. Des del nostre punt de vista, l'anàlisi dels projectes educatius de ciutat cal situar-lo en el marc dels grans canvis que han transformat de manera molt profunda la nostra manera de viure, i que hi han generat inestabilitat i sensació de risc. De fet, tothora sentim parlar de flexibilitat o d'adaptabilitat mentre que, simultàniament, augmenta la pressió i la precarietat laboral d'homes i dones, aspectes, tots ells, que repercuteixen negativament en l'estructura familiar. D'altra banda, aquestes transformacions incorporen fortíssimes exigències de canvi cultural i de replantejament d'antigues certeses. No ens pot sorprendre, per tant, que davant d'aquesta situació, l'educació es presenti com una mena de gran recurs que aparentment permet superar o aguantar millor aquesta dinàmica d'inestabilitat constant. I això fa que la pressió i les demandes de tota mena sobre el sistema educatiu s'incrementin, i que s'incrementi també el seu valor estratègic a l'hora de parlar de quina ciutat volem, de quins valors defensem, i de com transformem la realitat que ens envolta.

La política educativa augmenta, doncs, la seva visibilitat i augmenta la pressió social a què estan sotmesos els diferents agents educatius, que es converteixen, com ja hem avançat, en un element central de la capacitat individual i col·lectiva per afrontar les dinàmiques accelerades de canvis en les esferes productiva, social i familiar. L'educació juga un paper central en la preocupació col·lectiva sobre com millorem la qualitat de vida, la nostra capacitat de viure plegats i de mantenir els lligams i la cohesió social i comunitària. Ho fa entenent, a més a més, que com sabem educació no és només escola, sinó també tot el conjunt d'impactes i de relacions socials que conflueixen en la formació d'una determinada mena de persones i de ciutadans. Hem de recordar que des dels temps de la Il·lustració l'educació ha estat connectada al progrés humà i a la seva emancipació. Podríem dir, doncs, que educació i democràcia han anat de bracet al llarg d'aquests decennis. I, ara com ara, en moments de debat ideològic i polític sobre les bases socials de la nostra convivència, tornen a ser elements indestruïbles des d'una concepció

preocupada per la igualtat i el progrés social. Analitzarem ara de quines experiències partim, quin és el context en què situem la nostra perspectiva de PEC, a quins problemes ens enfrontem, quins valors volem defensar, quin paper juga la participació ciutadana i els ajuntaments, i quins instruments pensem fer servir per tirar endavant aquesta nova perspectiva de PEC.

3.1 Els antecedents i les experiències. Els projectes educatius de ciutat en el marc de les ciutats educadores

Com sabem, Catalunya ha estat el marc privilegiat del moviment de les ciutats educadores a Espanya. Des dels anys 90 (I Congrés Internacional de Ciutats Educadores, Barcelona 1990), es va anar conformant un ampli moviment municipalista que va buscar en les polítiques educatives els elements que permetessin integrar millor educació i ciutat, en una dinàmica de millora de la qualitat de vida i de la capacitat d'inclusió urbana. Com deia la *Carta*:

«La ciutat serà educadora quan reconeixerà, exercirà i desenvoluparà, a més de les funcions tradicionals -econòmica, social, política i de prestació de serveis-, també una funció educadora, en el sentit que assumeixi una intencionalitat i una responsabilitat amb l'objectiu de la formació, la promoció i el desenvolupament de tots els seus habitants [...]».

A partir d'aquí, ciutat i educació han iniciat un diàleg fructífer, un diàleg bidireccional que ha anat enriquint-se i agafant gruix al llarg d'aquests anys, encara que potser ha estat més profitós en la direcció de l'educació cap a la ciutat que no pas a l'inrevés. Malgrat tot, poc a poc els diferents àmbits d'actuació municipal han anat entenent que l'educació havia de tenir un paper molt significatiu en la forma de construir ciutat i de pensar els seus espais públics. Però també les diferents instàncies i els diversos agents educatius han anat trobant en les nostres ciutats un objecte preferent de formació, de socialització i de concreció dels valors que transmeten. La ciutat ha anat convertint-se així en l'espai privilegiat en què s'experimenta el que vol dir la societat del coneixement, aquesta extensió en quantitat i qualitat del protagonisme de la formació en les nostres vides. Aquests grans espais educatius en què s'han transformat les nostres ciutats són avui objecte i subjecte de les tensions que generen les transformacions socials abans esmentades. I, per tant, la pròpia dinàmica de les «ciutats educadores» com a moviment necessita repensar-se des d'una lògica de continuïtat i d'aprofundiment.

Els projectes educatius de ciutat han anat convertint-se en aquests darrers anys en instruments de concreció de les dinàmiques generades per les reflexions sorgides del moviment de les «ciutats educadores», i al mateix temps han obert noves maneres d'enfrontar les tensions que l'educació i l'escola acumulaven a causa de les significatives transformacions productives, socials i familiars dels darrers anys. Els PEC s'han vist com una forma col·lectiva d'acompanyar a l'escola i a la resta de agents educatius en una tasca central per al futur de les nostres ciutats i la seva cohesió interna.

L'experiència d'aquests anys ha estat, en aquest sentit, molt positiva. Des de la iniciativa pionera de l'Ajuntament de Barcelona (1997), els PEC han anat estenent-se per diversos indrets i diferents municipis¹. I a tot arreu s'observa la voluntat de situar l'educació en un lloc privilegiat de les preocupacions municipals i urbanes. En aquells mateixos anys, diversos ajuntaments de la província de Barcelona, emparant-se en el patrocini de la Diputació de Barcelona, varen iniciar tot un seguit d'experiències en aquesta mateixa línia. D'aquesta manera els PEC van anar enfocant-se com a plans estratègics en el camp de l'educació, amb concrecions diferents a cada ciutat. Es constatà, però, el lideratge dels ajuntaments en el procés, la voluntat planificadora i participativa, l'interès a complementar l'evident protagonisme de l'escola amb la presència d'altres agents educadors, i la introducció de nous continguts com les noves tecnologies, la diversitat o la sostenibilitat en l'agenda de temes a tractar.

Les experiències que han tingut fins ara un desenvolupament més extens, demostren que tot i el positiu camí fins ara recorregut, seria bo fer un nou pas endavant des de les fortaleses que s'han anat acumulant. Aquest pas endavant requereix probablement tant reforçar les bases conceptuals dels projectes, com incrementar la força participativa en el diagnòstic i en el disseny del PEC, així com reforçar els aspectes institucionals i de seguiment del PEC com a eix de les polítiques educatives i cíviques a cada comunitat local. De fet, a partir de l'alt nivell d'innovació conceptual que va tenir la iniciativa, i dels estimables resultats en la generació d'entramats d'actors al voltant dels projectes, continuen existint dificultats en la capacitat de fer més transversal la implicació col·lectiva i institucional de l'educació i en la capacitat de canviar coses i de generar noves visions col·lectives sobre els reptes educatius i socials. D'altra banda, la important mobilització participativa impulsada pel PEC quedava sovint limitada pel seu abast sectorial que no impregnava participativament altres instàncies institucionals, altres teixits socials i potser no connectava prou el futur de la ciutat i el futur educatiu. Ara parlem d'objectius de gran abast i, per tant, hem de ser conscients que parlem d'iniciatives que han de ser continuades i reforçades abans d'arribar a conclusions definitives.

3.2 El context. Les comunitats locals

Si parlem avui de projectes educatius de ciutat cal tenir en compte que el context en què es produeixen són les nostres comunitats locals. Cada cop més, existeix la convicció que, per gaudir d'una convivència cívica satisfactòria, no es tracta només de comptar amb una autoritat forta i sobirana, sinó que cal que tothom prengui consciència del que passa a la comunitat. Cadascú des de les seves disponibilitats i recursos, i sense que això vulgui dir difuminar les específiques responsabilitats de cada actor. Aquest és el context dels projectes educatius de ciutat.

Això vol dir donar significació i buscar la força en el territori, en la visió conjunta que es pugui construir sobre el futur de la comunitat local i el paper que hi juga

¹ Vegeu *Els projectes educatius de ciutat. Una anàlisi comparativa*, Institut Municipal d'Educació, Barcelona 2003

l'educació, en el tipus de qualitat de vida a impulsar col·lectivament, en el model de desenvolupament que es pacta, i en les corresponsabilitats que es generen en l'espai públic local. En aquest sentit, és molt important trobar la manera de construir entre tots una comunitat local, una ciutat inclusiva, una ciutat que permeti treballar, formar-se, descansar, divertir-se, amb capacitat per afrontar i trobar sortides a les contradiccions que planteja viure en comú, i que permeti fer-ho sense encasellar els espais urbans, sense provocar segmentacions territorials, d'usos i de gents.

Si apostem per unes comunitats locals que gaudeixin de cohesió social, hem de treballar per uns espais públics marcats per les diversitats d'usos, per l'acceptació de les diferències en els estils de vida. Les tendències «naturals» del mercat tendeixen a «simplificar» els reptes socials i la seva estructuració territorial, i cerquen homogeneïtzar els usos del territori i la distribució social en aquests espais. Les relacions entre segregació territorial (identificant usos i «clienteles» diferents per a cada espai) i el grau d'exclusió social (diferenciant entre tendències a la cohesió social o la diversificació) (vegeu quadre 2), ens donen diferents opcions de ciutat. I això no és un exercici retòric o merament especulatiu.

Quadre 2. Exclusió social i segregació territorial: una tipologia de ciutats

		SEGREGACIÓ TERRITORIAL	
		BAIXA	ALTA
EXCLUSIÓ SOCIAL	BAIXA	Ciutats cohesionades («ciutats i»)	Ciutats segregades («ciutats o»)
	ALTA	Ciutats desiguals	Ciutats duals («ciutats ni»)

Sabem que, si bé la tradició europea és de ciutats denses i diverses, cada cop trobem més tendència cap a les ciutats duals (al continent americà els exemples són significatius), i cap a les ciutats desiguals o segregades. Els projectes educatius de ciutat i altres polítiques locals poden contribuir a fer «ciutats i» (que permeten multiplicitat d'usos i gents), o poden, per acció o omissió, fer-nos anar cap a «ciutats ni» (que marginen, exclouen) o «ciutats o» (que separen, permeten diversitats sobre la base de la segmentació territorial i social).

El repte cada cop més present és treballar des d'una visió global, explicitant valors, generant identitats compartides i sabent articular en una perspectiva estratègica interessos i plantejaments sectorials. I això no és només una

perspectiva desitjable. És més aviat una exigència que sorgeix de cada política sectorial, que troba dificultats a poder abordar els problemes específics des de perspectives estrictament especialitzades. I aquest és també un dels perills que corre l'àmbit educatiu, el de tancar-se en l'escola com a espai volgudament aliè a les dinàmiques de canvi de l'exterior, entendre l'educació com una cosa només d'especialistes.

3.3 Els problemes. Les tensions en l'educació

Però, quina és la realitat educativa en la qual ens hem mogut els darrers anys? Tant en l'àmbit estrictament escolar com en l'educatiu, d'abast més general, podríem dir que hem travessat i travessem encara un període de fortes tensions sobre:

- el paper equilibrador i d'equitat que tradicionalment s'ha atorgat a l'educació (amb iniciatives que tendeixen a parlar només d'esforç individual i de resultats);
- la tendència a utilitzar les diferents condicions d'accés i de permanència a les estructures educatives com a vies per segmentar socialment (amb itineraris, explícits o implícits, que ja defineixen el futur dels marginats o subalterns des de molt joves);
- la tendència a imposar certs models culturals de referència com els únics pretesament vàlids en el context liberal -democràtic (i a assenyalar els riscos d'acceptar o tolerar altres opcions culturals);
- el perill de marginalització de les opcions educatives públiques i, per tant, la seva progressiva consideració com a opció residual per als que no tenen més opcions (l'escola pública com a garantia social «per als que no poden seguir»);
- la fragmentació de l'oferta educativa, la separació de l'escola de les altres instàncies educatives, i la separació dels moments vitals educatius d'altres que no ho serien (amb el risc d'estendre a totes les edats i espais vitals les lògiques de diferenciació social i formativa);
- la desmobilització dels diferents actors educatius (amb la qual cosa es genera una dinàmica de consumidors-proveïdors, i es formalitzen els espais participatius clàssics);
- l'ús de l'espai educatiu en sentit ampli (pre i postescolar), cada cop més imprescindible atesa la precarització laboral i la no sintonia temps educatius -temps laborals, com a nova palanca de segmentació (deixant el temps posteducatiu com a una opció o alternativa pels que tenen recursos, o situant-ho en el voluntarisme dels governs locals)

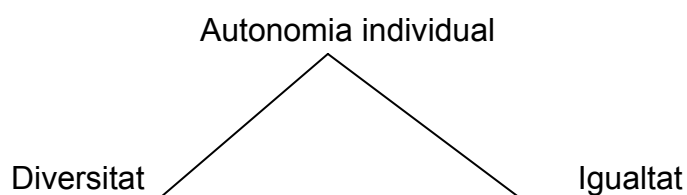
El debat i la participació dels diferents agents educatius creiem que en els propers anys girarà a l'entorn de tots aquests reptes. Molts d'aquests reptes difícilment poden plantejar-se i resoldre's només en el si de la comunitat educativa en sentit estRICTE, i obliguen a plantejaments més transversals, en els quals la ciutat jugarà un paper central com a gran espai públic comú.

3.4 Els valors. El debat sobre els valors i els àmbits dels PEC

Amb els PEC algunes ciutats han anat tenint i tenen l'ocasió de fer un debat públic sobre quins valors han de presidir les línies formatives generals de les seves comunitats en moments, com hem vist, especialment complicats pel que fa a les expectatives vitals i a les formes de convivència. De fet, ens trobem davant del repte de combinar les polítiques de benestar, que tradicionalment servien per compensar les desigualtats que el sistema d'economia de mercat generava, amb l'actual èmfasi en els elements d'autonomia individual, i amb els reptes que representen per al nostre futur immediat la creixent diversitat cultural, ètnica i d'opcions vitals i sexuals que una societat cada cop més plural exigeix.

Com sabem prou bé, en les polítiques socials tradicionals es partia de la hipòtesi que l'element central del sistema eren els drets individuals, i les polítiques socials miraven de redistribuir costos i beneficis, derivats del funcionament del mercat, des d'una lògica reequilibradora i igualitària. Avui, sense una clara alternativa al mercat com a mecanisme més àgil de seleccionar preferències i determinar processos de creixement, els elements centrals que tenim sobre la taula són l'autonomia individual, la creixent preocupació pel volum i per la intensitat en les desigualtats i, com a elements de novetat, el creixement significatiu de la diversitat i de les reivindicacions que exigeixen respecte de les diferències. La força que es donarà a cada vector (vegeu quadre 3), dependrà de les opcions ideològiques des de les quals s'operarà.

Quadre 3. Autonomia individual, igualtat, diversitat

Davant d'aquestes noves realitats, uns opinen que la política ha d'estar subordinada a l'element central de la llibertat i autonomia individual. En la concepció neoconservadora cadascú seria el que les seves capacitats individuals li permeten. Si aprofites tot el que tens i les oportunitats que se't donen, seràs un «guanyador», si falles, si no n'ets capaç, et tocarà ser un «perdedor». Així doncs, les polítiques sobretot tindrien el paper de preocupar-se d'organitzar la compassió, de preocupar-se «dels que no poden seguir», «dels que queden enerere», ja que seria la loteria natural i social la que permetria a uns i altres aprofitar millor les oportunitats que tothom té. Altres opinen que si es vol fer realitat la igualtat de la llibertat de ciutadania, s'hauria de demanar a la política i a les grans opcions col·lectives que generin les condicions que redueixin al més possible els efectes d'aquesta loteria sobre les possibilitats que té la gent d'usar la seva autonomia. En aquesta darrera línia la

igualtat social seria un objectiu tan significatiu com pot ser-ho l'autonomia individual. Però, com ja hem dit i s'ha vist de manera explícita als darrers anys amb l'arribada massiva d'immigrants a Catalunya i amb la pluralitat de formes de convivència familiar, se'ns afegeix a aquest escenari la demanda de reconeixement de la diferència, element que contrasta amb la tradició liberal que tendeix a no acceptar diferències basades en característiques col·lectives. Les grans migracions, el reconeixement progressiu de les diverses opcions sexuals, la creixent significació del gènere o l'edat, generen un ampli camp de reivindicacions a l'entorn del reconeixement de la diferència que ja hem dit que afecten també l'escola i l'educació en general. I aquest és un tema especialment significatiu si parlem d'igualtat de gènere en moments en què observem que les resistències al canvi de rols i al reconeixement de les diferències i de l'autonomia individual castiguen especialment les dones.

Des del nostre punt de vista, el repte és ser capaços de mantenir la tensió entre els tres elements, i ser capaços de combinar-los, ja que tots ells són extremadament valuosos en les noves perspectives que s'obren per a les polítiques que vulguin enfrontar els potents canvis socials que abans han estat descrits esquemàticament,

Per tant, els PEC es volen convertir en el marc en què ciutat i educació, ajuntament i educació, entitats i educació, persones i educació, es trobin, compreguin el valor educatiu del que fan i es plantegin com transformar les seves interaccions en un sentit positiu i coherent amb els valors que hem anat presentant. I això cal i es possible fer-ho tant si parlem d'urbanisme, com si ho fem de desenvolupament econòmic, de relacions intergeneracionals o de dinàmiques interculturals. Els PEC poden ser, per tant, expressió del conjunt de variables territorials i socials que envolten l'educació, que li transmeten valors i conflictes, i que busquen en l'educació i en altres instàncies i agents socials els elements estratègics necessaris per afrontar col·lectivament els reptes comuns. Els PEC són instruments d'expressió del territori i de la comunitat que serveixen de referència per al treball educatiu de tots els sectors implicats directament o indirectament; dels PEC, en treuen elements i valors d'aprenentatge, en els PEC cerquen suport per afrontar els problemes que es viuen a l'àmbit educatiu però que són problemes i conflictes col·lectius.

3.5 La participació. Els PEC i la participació política i social

L'educació té a veure amb coneixements i valors, però és també central a l'hora d'estructurar relacions i construir identitats. L'educació crea connexions i sentiment de pertinença. Precisament un dels problemes que l'evolució del mercat i de les societats contemporànies presenta és que l'autonomia individual es pot convertir en aïllament i individualització insolidària. Hi han moltes veus no sentides, moltes veus invisibles que convé fer aflorar, sentir. Hauríem de ser capaços de construir noves maneres d'entendre la política i la convivència social, que generin processos d'identitat col·lectiva mitjançant el diàleg, la formació civil, la recerca d'un equilibri entre especificitats individuals, pertinences particulars i reconeixement de vincles de reciprocitat més amplis. Això requereix activar els valors de la ciutadania. Activar l'educació ciutadana,

en tots els seus aspectes, pot resultar clau per avançar en la línia que comentem.

Tot plegat ens porta, per tant, a reconsiderar la relació públic-privat. Convé evitar caure en el parany de confondre públic amb propi dels poders públics. El repte és veure si podem fer créixer els espais públics a les nostres comunitats, sense que això vulgui dir fer créixer necessàriament el protagonisme dels governs. L'objectiu és aconseguir més responsabilitat col·lectiva sobre els problemes que genera la convivència social. I això no sorgeix de forma espontània. Reinventar la política vol dir, doncs, saber construir formes d'acció col·lectiva i formes de gestió institucional, que puguin recollir la riquesa educativa, cultural, humana i relacional de la vida social, per tal que es valorin i es generin responsabilitats més clares sobre els problemes col·lectius. I en aquest context l'educació entesa com a responsabilitat col·lectiva i com a eina que permet la incorporació de tots els membres d'una comunitat a la condició de ciutadans, és una peça central.

Si acceptem que en la fase actual d'evolució de les nostres comunitats locals, el funcionament de la democràcia requereix una dosi més gran de participació popular, hauríem de veure quin paper juga l'educació i els PEC en tot això. Sabem que apostar per la participació té límits. No tot el que un col·lectiu o sector social expressa i manifesta que vol ha d'entendre's com expressió de la voluntat popular. Sabem prou bé que existeixen demandes i existeixen necessitats. Des del punt de vista que explícitament o implícitament hem anat defensant en aquestes planes, l'educació, entesa com a (r)establiment de vincles entre persones, activitats i entorn, mitjançant el coneixement, la consciència sobre les interaccions, i els valors que permeten viure en comú en una perspectiva de progrés i millora per a tots, juga un paper central en la reformulació participativa de la democràcia representativa a nivell local i, per tant, els PEC en són un instrument privilegiat.

Les bases de partida són clares. Educació no és solament escola. Política no és solament institucions. I participació no és tan sols votar, manifestar-se o anar a reunions.

3.6 Els ajuntaments

Quin paper juguen els ajuntaments i els seus regidors i regidores en aquest escenari? La capacitat de liderat de les institucions representatives, la capacitat de liderat de l'ajuntament en aquest procés de governament de les comunitats locals derivarà de la seva iniciativa a l'hora de projectar el seu model de ciutat o de comunitat a la resta d'actors, agents i persones presents al municipi. Les diferències entre comunitats local s'aniran fonamentant cada cop més en l'existència o no d'un projecte de futur, i en les complicitats que generi aquest projecte en el conjunt de la ciutadania. La nostra hipòtesi és que cada cop hi haurà menys espai per a projectes que no expressin una certa visió política. I això vol dir, debatre sobre identitats, sobre valors, sobre quin paper té l'educació de tots en el futur de les nostres societats, definir-se sobre models de consum, sobre el grau d'inclusió social que es vol assolir, o voler arribar a

compromisos sobre com decidir els grans temes en el si de la comunitat local i en relació amb la posició d'aquesta comunitat en el món.

Tenir capacitat de govern, tenir capacitat de liderat, vol dir ser capaç de participar i influir en la gestió de les interaccions presents en el si de la comunitat i en la manera com entre tots es veu el futur comú. Per això, pensem que malgrat que aquí vulguem centrar-nos en educació i ciutadania, o precisament per això, hem d'insistir a repensar les formes de governar de les institucions locals. Cal trobar noves maneres de servir els objectius de defensa dels interessos col·lectius i de ser capaços de mediar entre interessos particulars.

En definitiva, pensem que el govern local ha d'enfrontar el seu futur (i, per tant, el paper de l'educació en aquest futur) des de l'acceptació de la complexitat, assumir la interdependència entre actors i nivells de govern i reconèixer que tot i que les competències formals són importants i que cal incrementar-les amb els recursos corresponents, és tant o més important ser capaços de resoldre problemes i d'impulsar polítiques que millorin la qualitat de vida i la cohesió social de la comunitat local. La complexitat dels canvis socials, culturals, tecnològics i econòmics exigiran compartir responsabilitats i funcions amb concurrència de competències i governs. Els ajuntaments del futur seran més forts i més capaços de defensar els interessos col·lectius si aconsegueixen sumar esforços, generar complicitats, consensuar processos d'avenç i reforçar la col·laboració i la coordinació entre administracions, en el marc d'unes opcions estratègiques definides de manera comunitària, que aprofitin les oportunitats de la proximitat territorial.

3.7 Avançant en la metodologia. Com ho fem? Els instruments

Com fer-ho? Si partim del balanç ja esmentat sobre les experiències tan positives fetes a Barcelona i a altres municipis pel que fa a les «ciutats educadores» i als PEC, caldria continuar fent passes en la línia de reforçar i ampliar les connexions ciutat-participació-educació. D'acord amb les línies del primer balanç sobre el que s'ha estat fent², on se subratllava la necessitat d'una certa institucionalització per assegurar la continuïtat en la posada en pràctica dels PEC i també per reforçar les lògiques participatives i transversals, avancem en una renovació de la metodologia per construir els PEC i assegurar-ne la continuïtat i la sostenibilitat futures. És en aquest marc que avancem algunes propostes.

Caldria, d'entrada, acceptar que els PEC no formen part dels instruments ja coneguts i ben situats institucionalment i que la ciutadania coneix i situa en el conjunt de relacions entre els poders públics i la societat. I aquests problemes de comprensió deriven de la pròpia concepció participativa i local de cada PEC. En la mesura en què un PEC és un procés obert, flexible i obligadament adaptable a la realitat i especificitats de cada ciutat; en la mesura en què els seus principis, objectius i línies estratègiques no poden ser fixats d'antuvi (és

² *Els projectes educatius de ciutat. Una anàlisi comparativa.* Institut Municipal d'Educació, Barcelona 2003.

justament el procés participatiu vinculat qui els haurà d'anar fixant); en la mesura en què cal entendre l'autoria o protagonisme en les seves distintes fases i àrees de responsabilitat en sentit reticular (en xarxa)..., es fa difícil definir-ne amb claredat el què, el com i el qui sense entendre que això depèn del lloc i del procés participatiu que es doni.

Però, en canvi, aquesta prevenció no exclou que si es vol aconseguir que s'hi impliquin el màxim nombre de persones i entitats, caldrà explicar-ne des del començament el sentit, les utilitats, els beneficis i els procediments: caldrà explicar els compromisos polítics que el sustenten, els agents que l'impulsen, els actors que el lideren, els límits i el grau de vinculació (o consultivitat) dels resultats dels processos de participació que el desenvolupen, etc. I en aquest terreny, sembla clar que han de ser els ajuntaments els qui han de prendre la iniciativa.

Pensem, a partir de l'experiència acumulada i dels treballs actualment en curs en diversos municipis, que el lligam construcció del PEC–procés participatiu, podria establir-se seguint l'esquema següent:

1. Comunicació: cal que la gent conegui i entengui que forma part no tan sols d'una ciutat o d'una entitat, sinó també d'una comunitat, d'un col·lectiu interessat pel futur compartit.
2. Coneixement: caldrà també definir l'àmbit (ciutat, barri,...) on compti la proximitat, saber i comprendre la significació d'estar en un lloc determinat.
3. Consciència: el fet de sentir-se part d'una comunitat, el fet de compartir una identitat, representa un pas més, que no es dona ja de manera tan natural, però que resulta, per contra, imprescindible per participar.
4. Actuar: Els tres elements anteriors poden permetre implicar-se col·lectivament en un projecte, i formar part d'un procés que vol transformar i canviar les coses.

Tenim, per tant, diverses fases a tenir en compte en el procés de construcció del PEC i en l'arrancada del procés participatiu i de canvi, un procés que caldrà relacionar sempre amb el model de ciutat i d'educació que impulsem des dels valors compartits.

L'elaboració d'un pla inicial d'informació i comunicació que ajudi a situar aquesta iniciativa i la faci comprensible i atractiva és força recomanable. Òbviament, aquestes iniciatives d'informació i comunicació han de basar-se en el coneixement de les metodologies i els processos PEC previstos. I caldrà fer-ho tant de portes endins com de portes enfora del propi govern local.

Portes endins, per tal que l'organització local, els seus òrgans polítics i els seus serveis tècnics se situïn ràpidament en relació amb la posada en pràctica de la iniciativa, amb el ventall d'expectatives que obren les fases i amb els processos del PEC. Abans de convèncer la comunitat local de les potencialitats del PEC

cal que el mateix ajuntament faci el seu PEC, i entengui que tothom des de cada àmbit també fa educació, educa i deseduca. No podem difondre les idees de sostenibilitat i que la nostra actuació municipal ens situï en una posició totalment contradictòria, i tampoc podem decidir col·locar plaques solars sense aprofitar la decisió per difondre els valors transformadors que la decisió planteja. L'organització d'algun acte formal de presentació conjunta amb la presència de les màximes autoritats locals, afavorirà la transmissió d'aquesta informació, alhora que contribuirà a posar en relleu el compromís institucional amb la iniciativa, li conferirà més legitimitat, i afavorirà la superació dels entrebancs a la transversalitat ja apuntats.

Portes enfora, ja que l'objectiu és el de fer arribar a la ciutadania organitzada i no organitzada l'aposta prevista de dur a terme un PEC, com en el cas anterior, també aquí té sentit plantejar-se la convocatòria d'actes públics de presentació. Una altra eina de difusió pot ser la tasca informativa duta a terme pels mitjans de comunicació locals. Novament, però, cal conèixer prèviament el plantejament metodològic que s'espera aplicar, i vincular l'ús d'aquests canals a les mateixes fases i mecanismes de la dinàmica informativa i participativa imaginada.

Per tal de reforçar les fases posteriors, cal que el conjunt d'actuacions d'aquesta mena previstos no oblidin que, al costat de la importància del procés, cal també il·lustrar el sentit i els beneficis del PEC en el terreny de la practicitat, de les possibles accions resultants que afavoriran la millora de les condicions de vida de la gent, la cohesió i la equitat social i la millor capacitat de servei de les institucions locals. Molt en la línia del que acabem de dir, la iniciativa del PEC ha de combinar estratègicament referències a necessitats i interessos concrets amb referències als principis globals que el legitimen. Partint del context de valors de les «ciutats educadores», i de la necessitat de plantejar-nos quin model de ciutat volem, convé aproximar el debat públic al terreny de la contextualització, a l'àmbit de les especificitats pròpies de cada ciutat, de cada barri. En la mesura en què es localitzin els punts d'atenció, les diferents visions educatives i urbanes més generals aniran construint-se sobre un mateix marc de referència. En aquest procés, tothom pot participar en igualtat de condicions.

En resum, aconseguir dissenyar una política comunicativa, una pedagogia continuada i constantment revisada del que és el PEC i del que suposa per al municipi esdevé condició necessària (no suficient) per a l'èxit dels diferents processos que l'acompanyen. Convé pensar i repensar com s'expliquen les seves raons i procediments, i convé, òbviament, pensar i repensar què es va explicant a cada moment. Cal tenir clar que tan important és el procés com els resultats que finalment s'aconsegueixin, ja que el mateix procés pot ser formatiu i transformador.

Els aspectes de coneixement i de construcció de diagnòstic compartit són també essencials. Tan important com aquests aspectes informatius i de procés, és insistir en la significació del diagnòstic. El procés de la diagnosi ha de ser considerat com a fase integrant de la definició del PEC, fase en la qual recollim els recursos i potencialitats educadores de la ciutat i dels seus actors

institucionals o no, i fase en què s'ha d'aconseguir generar i fer que emergeixin les diferents visions urbanes i educadores que conviuen a la ciutat.

Les seves potencialitats poden recollir-se en aquest doble objectiu: construcció de mapes de recursos educatius de ciutat i construcció de mapes de visions educatives i urbanes.

Els mapes de recursos educatius de ciutat pretenen recollir el conjunt de l'oferta educativa (formal i no formal; institucional i no institucional) que existeix al territori. El seu objectiu és bàsicament descriptiu. D'altra banda, els mapes de visions educatives i urbanes tenen com a propòsit construir una bona mostra de quines són les principals preocupacions compartides per la ciutadania i de com es defineixen els principals punts forts i punts dèbils de la ciutat en l'àmbit educatiu. En el decurs d'aquest conjunt de tasques es va produint l'establiment de relacions amb agents (formatius o no), que poden acomplir un paper rellevant en la definició del PEC. Més concretament, s'obté informació sobre les seves possibles motivacions, disposicions i expectatives de cara a implicar-se en un procés de participació d'aquestes característiques.

En segon lloc, un dels objectius de la diagnosi consisteix a identificar les xarxes i els espais relacionals articulats de forma relativament estable al territori. Aquestes xarxes o espais poden ser de naturalesa certament diversa: espais de relació veïnal, trobades d'equips docents o directors de centres educatius, consells sectorials, consells de districte, sessions conjuntes als casals d'entitats, comissions d'organització d'actes diversos, agenda de reunions de l'Ajuntament amb determinats sectors de la ciutadania, etc. D'aquesta manera, la diagnosi es configura com a fase integrant del procés general dels projectes educatius de ciutat.

Un procés de diagnosi com el que aquí es planteja genera necessàriament expectatives, vincles i complicitats amb els diversos actors socials i institucionals amb els quals interactua, i propicia la presa de consciència que s'està en un procés conjunt i que es forma part d'una dinàmica de canvi. En aquest sentit van creant-se les condicions de futures línies de participació més estrictament organitzades i vinculades a la definició i seguiment del Projecte educatiu de ciutat. Des d'aquest punt de vista, convé ja des dels primers moments del plantejament i difusió de la diagnosi dissenyar canals susceptibles de recollir i mantenir (de «tenir cura») aquestes expectatives, vincles i complicitats. No es tracta només d'articular sistemes d'implicació de persones o col·lectius per incorporar-los a possibles comissions de treball futures (ad hoc); en la mesura en què el conjunt del procés participatiu s'alimenti del debat que vagi tenint lloc en espais relacionals coneguts o detectats (no ad hoc), convindrà mantenir-hi, començant des de la mateixa fase de diagnosi, relacions estables de reciprocitat i intercanvi.

Tot plegat ha de permetre situar-nos plenament en la fase d'actuació. Encara que convé tenir en compte que difícilment avançarem si no comencem a fer coses des del mateix moment que convoquem la gent per implicar-la en el

procés PEC. Com ja sabem i hem dit, la participació ciutadana s'estableix com un dels valors clau d'articulació i de força del Projecte educatiu de ciutat.

Concebem els processos de participació entorn del PEC en un sentit pluriforme i continuat. Bona part dels PEC que funcionen actualment han inclòs dins els seus òrgans de desenvolupament els anomenats «grups» o «nuclis impulsors». Les formes, perfils i funcions d'aquests grups varien d'un PEC a l'altre.

En el disseny dels PEC existents, les comissions o grups de treball se situen com una de les principals eines de participació. Generalment entren en funcionament sobre la base de determinades priorititzacions temàtiques. La selecció d'aquests àmbits temàtics s'ha anat establint a partir de diferents sistemes: treball del grup impulsor, consulta pública, plans d'actuació municipals, etc. Per bé que acostuma a haver-hi un denominador comú, l'agenda de sessions d'aquestes comissions temàtiques, i també la seva programació i resultats terminals esperables difereixen relativament d'un PEC a l'altre. Sigui quina sigui la prioritització temàtica final, sigui quin sigui el nombre de sessions previst, siguin quines siguin les seves programacions de continguts, l'organització de canals de participació ad hoc es justifica sobre la base d'uns criteris de significativitat (els participants comparteixen el sentit de la seva participació) i d'utilitat (els participants coneixen de què servirà la seva participació).

En qualsevol cas, les comissions de treball no són –o no haurien de ser– l'única eina de participació entorn del PEC. El seu paper ha d'anar acompanyat del treball continuat realitzable en el marc del que anomenem la xarxa relacional bàsica. Amb aquesta expressió identifiquem les xarxes i els espais relacionals articulats de forma relativament estable al territori, que tenen consciència de formar part d'una comunitat i de compartir problemes conjunts. Com dèiem anteriorment aquestes xarxes o espais structuren punts d'encontre entre sectors ciutadans diversos, i serveixen a interessos i continguts també múltiples.

En l'àmbit de cada municipi, es podria apuntar a configuracions flexibles de les eines institucionals que es vagin creant per assegurar el procés de construcció dels PEC i la seva continuïtat. Una proposta és la creació de Fòrums Educatius Locals, que comptessin amb presència del conjunt d'actors que s'hi poguessin aplegar, que gestionessin el procés del PEC i expressessin de manera visible a cada ciutat el que hem anomenat compromís cívic amb l'educació. Hi podrien participar els representants de les associacions de pares i mares, els representants dels Consells escolars del territori, les entitats cíviques més significatives, els empresaris i contractadors més significatius, els proveïdors d'activitats educatives no reglades, els serveis sanitaris i socials de caràcter local, els cossos de seguretat i els agents judicials, les entitats esportives, les persones i entitats vinculades al món de la cultura, i tots aquelles altres persones, aspectes i àmbits que ajudin a establir relacions i a crear connectivitats socials i cíviques. L'objectiu d'aquest fòrum seria, en definitiva, el

de generar un espai de corresponsabilitat territorial i d'articulació cívica sobre la realitat educativa local, on hi fossin representats tots els agents i les institucions més significatives presents en el territori.

No podem tampoc oblidar aspectes més concrets però també importants. Les estructures administratives haurien de poder superar el plantejament «ministerial» o sectorial dels problemes amb què s'enfronten, per anar situant en el centre els problemes des de la seva complexitat, integralitat i territorialitat. Un cop aconseguida una notable professionalització i especialització, hauríem de poder construir estratègies de gestió que no desconstrueixin els problemes des de lògiques sectorials, quan cada cop més s'és conscient de la connexió interna de problemes com, per exemple, l'exclusió social o la sostenibilitat ambiental. Des d'aquest punt de vista, tot allò que permeti transversalitzar i integrar les estratègies de gestió sense perdre capacitat d'intervenció constituirà un bon actiu de futur per a cada municipi. I un cop més, l'educació en el nivell local ens dona moltes pistes per avançar en aquesta dimensió transversal i integral. Hi ha molta més educació, de la que ens pensem en les activitats del mateix ajuntament i molta educació, en allò que la mateixa comunitat local fa de manera autònoma. El PEC, precisament, pot servir per fer aflorar aquesta rica realitat i ajudar a connectar i fer ponts entre activitats, persones i entitats en una línia de progrés social i cívic.

4. Conclusions

Els PEC són, doncs, oportunitats i reptes per a les comunitats locals i per als seus ajuntaments. Oportunitat per conèixer, donar valor i projectar cap al futur i cap al progrés social i col·lectiu la realitat educativa i formativa del seu territori. Oportunitat per generar dinàmiques d'identificació col·lectiva, d'identitat compartida. Oportunitat per debatre el conjunt de valors que permetin tirar endavant aquestes comunitats locals en una línia de respecte a l'autonomia individual, de reforçament dels paràmetres d'igualtat entre els seus ciutadans i de construir comunitats que permetin alhora el respecte a la diversitat i el sentiment de pertinença col·lectiu. Oportunitat per generar dinàmiques participatives que reforcin i activin el component ciutadà, entès com a corresponsabilitat sobre els espais públics i convivència a la ciutat. I tot això, fer-ho tant des de l'escola com des de les activitats formatives de la tercera edat, l'educació per a la salut o l'activitat esportiva, des de la preocupació per la seguretat col·lectiva a la cura comunitària de parcs i places, des de les activitats de lleure a la formació professional o la difusió de les noves tecnologies d'informació i comunicació. I l'oportunitat d'anar imbricant educació amb sostenibilitat (Agendes 21), o estratègies de creixement i desenvolupament de la mateixa ciutat (plans estratègics).

Però també reptes. El PEC no pot ser una iniciativa sectorial més. Una iniciativa que només aplegui als ja convençuts o aquells que per adscripció professional s'hi sentin atrets de forma més natural. El repte consisteix a evitar que es vegi i sigui una iniciativa estrictament institucional, i que no connecti amb la dinàmica social ja existent. A evitar que es generin expectatives que després no es puguin aconseguir que es desenvolupin i creixin. A evitar que

sigui vist com un simple exercici de legitimació del govern local. El repte consisteix a aconseguir que la comunitat se senti finalment responsable del futur educatiu i cívic de la ciutat, sense que això vulgui dir difuminar responsabilitats i capacitats de lideratge.

Els PEC, com altres iniciatives que van sorgint aquí i allà, han contribuït i volen continuar contribuint a ajudar a trobar respostes col·lectives a problemes comuns. I ho volen fer, no amb una visió jeràrquica i especialitzada, sinó amb una visió participativa i transversal. Aquesta és la seva grandesa i també la seva dificultat.